

Интервју са Чомским водио је К.Ј. Полихрониоу.

К.Ј. П - Ноам, у бројним приликама сте рекли да се свет налази у најкритичнијем тренутку људске историје. Зашто тако мислите? Да ли је нуклеарно оружје данас опасније него што је било у прошлости? Да ли је пораст десничарског ауторитаризма последњих година опаснији од успона и каснијег ширења фашизма 1920-их и 1930-их? Или је то због климатске кризе, за коју сте рекли да представља највећу претњу са којом се свет икада суочио. Можете ли упоредно објаснити зашто мислите да је свет данас у знатно већој опасности него што је пре био?

Н. Ч - Климатска криза је јединствена појава у историји човечанства и из године у годину постаје све тежа. Ако се крупни кораци не предузму у наредних неколико деценија, свет ће се вероватно наћи на путу без повратка, суочавајући се са неописивом

катастрофом. Ништа није сигурно, али то се чини превише уверљивим.

Системи наоружања постају све опаснији и злокобнији. Преживљавамо под Дамокловим мачем од бомбардовања Хирошиме. Неколико година касније, пре 70 година, најпре САД, а потом Русија, тестирали су термонуклеарно оружје, откривајући да је људска интелигенција „напредовала“ до способности да уништи све.

Оперативне одлуке ограничене су друштвено-политичким и културним условима. Ти услови злослутно су били близу слома током ракетне кризе 1962. године, коју је Артур Шлезингер, с разлогом, описао као најопаснији тренутак у светској историји, иако до таквог неизрецивог момента ускоро поново може доћи у Европи и Азији. Систем МАД-а (осигурано узајамно уништење) омогућио је један облик безбедности, лудачки, али можда најбољи мали корак ка оној врсти друштвене и културне трансформације која још увек представља само тежњу.

Након распада Совјетског Савеза, систем безбедности МАД-а био је нарушен агресивним тријумфализмом председника Била Клинтона и пројектом Буша другог и Трампа о демонтажи мукотрпно конструисаног режима контроле наоружања. Бенџамин Шварц и Кристофер Лејн у важној недавној студији указали су да су ти догађаји великом делом узроковали избијање Украјинског рата. Они расправљају о томе како је Клинтон започео нову еру међународних односа у којој су „Сједињене Државе постале револуционарна сила у светској политици“ напуштањем „старе дипломатије“ и успостављањем свог револуционарног концепта глобалног поретка. „Стара дипломатија“ је настојала да одржи глобални поредак „разумевањем интереса и мотива противника и способношћу да прави разумне компромисе“. Нови тријумфалистички унилатерализам поставља као „леgitимни циљ (САД) измену или искорењивање тих аранжмана (унутрашњих за друге земље) ако нису у складу са идеалима и вредностима које проповедају Сједињене Државе.“

У позадини лежи Клинтонова доктрина да САД морају бити спремне да прибегну сили, мултилатерално ако можемо, једнострано ако морамо, како би осигурале своје виталне интересе и „неометан приступ кључним тржиштима, залихама енергије и стратешким ресурсима“.

Пратећа војна доктрина довела је до стварања далеко напреднијег система нуклеарног оружја који се може схватити само као „способност превентивне контрасиле против

Свет се налази у најкритичнијем тренутку људске историје

Пише: Ноам Чомски
недеља, 25 јун 2023 12:17

Русије и Кине“ (Ренд корпорација). Ради се о способности да се изведе први удар, што је омогућено Бушовим раскидањем споразума о спречавању распоређивања балистичких ракета у близини граница противника. Ови системи су приказани као одбрамбени, али се на свим странама схватају као оружје за први удар.

Ови кораци су значајно ослабили стари систем међусобног одвраћања, што је довело до знатног повећања опасности од нуклеарног рата.

Колико су ова дешавања била нова, могло би се расправљати, али Шварц и Лејн тврде да су овај тријумфалистички унилатерализам и отворени презир према пораженом непријатељу били значајан фактор за избијање великог рата у Европи, који је почео руском инвазијом на Украјину, са потенцијалом да ескалира у последњи рат.

САД су успеле да прошире НАТО на Индопацифички регион, ангажујући тако Европу у америчкој кампањи да спречи развој Кине – програм који се сматра не само легитимним већ и веома хвале вредним. Једна од миљеница администрације, секретарка за трговину Гина Рајмондо, јасно је изразила постојећи консензус: „Ако заиста желимо да успоримо кинеску стопу иновација, морамо да радимо са Европом. Посебно је важно спречити Кину да развија одрживу енергију

Ништа мање злокобна су дешавања у Азији. Уз снажну двостраначку и медијску подршку, Вашингтон се супротставља Кини и на војном и на економском фронту. Са безбедном Европом под америчком контролом, захваљујући инвазији Русије на Украјину, САД су успеле да прошире НАТО на Индопацифички регион, ангажујући тако Европу у америчкој кампањи да спречи развој Кине – програм који се сматра не само легитимним већ и веома хвале вредним. Једна од миљеница администрације, секретарка за трговину Гина Рајмондо, јасно је изразила постојећи консензус: „Ако заиста желимо да успоримо кинеску стопу иновација, морамо да радимо са Европом.”Посебно је важно спречити Кину да развија одрживу енергију, област у којој је она у великој предности и требало би, према аналитичарима Голдман Сакса, да достигне енергетску самодовољност до 2060. Кина чак прети развојем нових батерија које би могле помоћи да се свет спасе од климатске катастрофе.

Очигледно, ради се о претњи коју САД морају обуздати, заједно са кинеским инсистирањем на политици једне Кине коју су и САД усвојиле пре 50 година и која је

одржавала мир пола века, али коју Вашингтон сада одбацује. Има још много тога да се дода како би се појачала ова слика. Тешко је рећи тако нешто у овој све чуднијој култури, али је близу истинитости да ако САД и Кина не пронађу начине да коегзистирају, као што су велике силе са сукобљеним интересима често радиле у прошлости, сви смо изгубљени.

Историјске аналогije, наравно, имају своје границе, али постоје две релевантне које су више пута навођене: Европски концерт сила успостављен 1815 на Берлинском конгресу и Версајски уговор из 1919. Први је одличан пример „старе дипломатије“. Поражени агресор (Француска) уграђен је у нови систем међународног поретка као равноправан партнер. То је довело до тога да је деветнаести век био век релативног мира. Версајски споразум је парадигматски пример „револуционарног“ концепта глобалног поретка какав је успостављено тријумфализмом 90-их и његовим последицама. Поражена Немачка није инкорпорирана у послератни међународни поредак већ је строго кажњена и понижена. Знамо до чега је то довело.

Тренутно се супротстављају два концепта светског поретка: систем Уједињених нација и систем „заснован на правилима“, који су у блиској корелацији са мултиполарношћу и униполарношћу, при чему овај последњи значи доминацију САД. Сједињене Државе и њихови савезници (или „вазали“ или „субимперијалне државе“, како их понекад називају) одбацују систем УН и захтевају поштовање „система заснованог на правилима“. Остатак света генерално подржава систем УН и мултиполарност.

Систем Уједињених нација је заснован на Повељи УН, која чини темељ модерног међународног права. Устав САД је „врхови закон земље“ који су изабрани амерички званичници дужни да поштују. Устав има озбиљан недостатак: не реуглише вођење спољне политике САД. Његов основни принцип забрањује „претњу или употребу силе“ у међународним пословима, осим под уско дефинисаним околностима. Било би тешко наћи америчког послератног председника који није прекршио Устав САД. Та тема мало кога интересује.

Како изгледа „систем заснован на правилима“? Одговор зависи од тога ко утврђује правила и одређује када их треба поштовати. Одговор није нејасан - хегемонистичка моћ Сједињених држава, које су од Британије преузеле глобалну доминацију након Другог светског рата - увелико је проширила свој домет.

Један од камена темељаца „система заснованог на правилима“ којим доминирају САД је Светска трговинска организација (СТО). Можемо да се упитамо како САД уважавају СТО.

Као глобални хегемон, САД су једине у могућности да уведе санкције. То су санкције треће стране које други морају да спроводе. И спроводе их, чак и када им се оштро противе. Један пример су америчке санкције осмишљене да задаве Кубу. Њима се противи цео свет, као што видимо из редовних гласања у УН. Али, упркос тога, санкције су прихваћене.

Када је Клинтон увео санкције које су биле још агресивније него раније, Европска унија је затражила од СТО да утврди њихову легалност. САД су се љутито повукле из поступка, учинивши га ништавим. Постојао је разлог, објаснио је Клинтонов секретар за трговину Стјуарт Ајзенштат. Г. Ајзенштат је тврдио да Европа оспорава „три деценије америчке политике према Куби која сеже до Кенедијеве администрације“ и која је у потпуности усмерена на изнуђивање промене владе у Хавани.

Укратко, Европа и СТО немају надлежност да утичу на дугогодишњу америчку кампању терора и економског гушења чији је циљ насилно рушење владе Кубе. Санкције су наметнуте и Европа их мора поштовати - и то чини. То је јасна илустрација природе „поретка заснованог на правилима“.

Има и много других примера. Светски суд је пресудио да је замрзавање иранске имовине у САД незаконито. И ником ништа.

То је разумљиво. Према „систему заснованом на правилима“, глобални егзекутор нема више разлога да се повинује пресудама Међународног суда правде (МСП) него одлукама СТО. Таква пракса установљено је пре доста година-1986. САД не признају надлежност МСП-а од када их је он осудио за њихов терористички рат против Никарагве и наредио им да плате репарације. САД су одговориле ескалацијом рата.

Да поменемо још једну илустрацију „система заснованог на правилима“. Само су се САД повукле из поступка пред Трибуналом када је Југославија поднела тужбу против НАТО-а. Сједињене Државе су тачно тврдиле да је Југославија споменула геноцид, а

САД нису приступиле међународном уговору о забрани геноцида.

Лако је разумети зашто САД одбацују систем базиран на Уједињеним нацијама - он забрањује њихову спољну политику која преферира систем у коме оне утврђују правила и имају слободу да их укину када желе. Више је него јасно зашто САД више воле униполарни него мултиполарни поредак.

Сва ова разматрања су неизбежна у тумачењу глобалних сукоба и претњи опстанку.

К.Ј. П-Сва друштва су доживела драматичне економске трансформације у последњих 50 година, а Кина је предводила јер је у току само неколико деценија прерасла од аграрног друштва у индустријску велесилу, извлачећи стотине милиона људи из сиромаштва. Али, то не значи да је живот нужно побољшан у односу на прошлост. У САД, на пример, квалитет живота је опао током протекле деценије, као и задовољство животом у Европској унији. Да ли смо у фази када смо сведоци опадања Запада и успона Истока? У сваком случају, док се чини да многи људи мисле да је успон крајње деснице у Европи и Сједињеним Државама повезан са перцепцијама о опадању Запада, успон крајње деснице је глобални феномен, у распону од Индије до Бразила, Израела, Пакистана и Филипина. У ствари, алт-десница је чак пронашла удобно уточиште на кинеском интернету. Дакле, шта се дешава? Зашто се национализам, расизам и екстремизам тако снажно враћају на светску сцену ?

Н. Ч - Постоји међуигра многих фактора, од којих су неки специфични за одређена друштва, на пример, демонтажа секуларне демократије у Индији где премијер Нарендра Моди наставља свој пројекат успостављања оштре расистичке хиндуистичке етнократије. То је специфично за Индију, иако не без аналогije са другим местима.

Постоје неки фактори који имају прилично широк опсег и уобичајене последице. Један је радикално повећање неједнакости у већем делу света као последица неолибералне политике која потиче из САД и Уједињеног Краљевства и која се шири на различите начине.

Чињенице су довољно јасне, посебно добро проучене за САД. Студија Ранд корпорације о којој смо раније говорили процењује да је током неолибералне ере скоро 50 трилиона

Свет се налази у најкритичнијем тренутку људске историје

Пише: Ноам Чомски
недеља, 25 јун 2023 12:17

долара богатства пренето најбогатијима од радника и средње класе. Више информација је дато у раду Томаса Пикетија и Емануела Саеза, које је јасно сажео политички економиста Роберт Бренер.

Неолиберални напад је веома важан фактор у слому друштвеног поретка због чега је велики број људи бесан, разочаран, уплашен и презире институције јер виде да оне не раде у њиховом интересу.

Основни закључак је да смо током „послератног бума“ заправо имали све мању неједнакост, а веома ограничени приходи отишли су горњим доходовним групама. У целом периоду од 1940-их до краја 1970-их, 1 посто оних са највећим приходима примало је 9-10 посто укупног дохотка, не више. Али у кратком периоду од 1980. године, њихов удео, односно удео 1 посто оних на врху друштвене хијерархије попео се на 25 посто, док 80 посто људи није остварило готово никакав добитак.

То има много последица. Једна је смањење производних инвестиција и прелазак на рентијерску економију, на неки начин враћање од капиталистичког улагања у производњу ка феудалном начина производње богатства, а не капитала – „фиктивног капитала“, како га је Маркс назвао.

Друга последица је слом друштвеног поретка. У оштроумном делу „Зашто већа једнакост чини друштва јачим“, Ричард Вилкинсон и Кејт Пикет показују блиску корелацију између неједнакости и низа друштвених поремећаја. Једна земља одскаче (САД) -има веома високу неједнакост, али чак и већи степен друштвених поремећаја него што би се очекивало на основу корелације. То је земља која је предњачила у неолибералном нападу – наводно посвећена ограниченој улози државе и тржишту - у пракси радикално различита, тачније она води класни рат и користи све механизме који су јој доступни. Вилкинсонов и Пикетов рад настављен је недавно у важној студији Стивена Безручке. Чини се да је убедљиво доказано да је неједнакост главни фактор у слому друштвеног поретка.

Било је сличних последица у Великој Британији због политике оштрих мера штедње, које су се на много начина прошириле и другде. Обично су најтеже погођени они који су слаби. Латинска Америка је претрпела две изгубљене деценије због деструктивних политика структурног прилагођавања. У Југославији и Руанди такве политике 80-тих су нагло погоршале друштвене тензије, доприносећи ужасима који су уследили.

Понекад се тврди да је неолиберална политика била велики успех и да је довела до најбржег смањења глобалног сиромаштва у историји – али се не додаје да су ова изузетна достигнућа била у Кини и другим земљама које су одлучно одбациле прописане неолибералне догме.

Штавише, није „вашингтонски консензус“ био тај који је навео америчке инвеститоре да пребаце производњу у земље са много јефтинијом радном снагом, тамо где су ограничена радничка права и ниски еколошки стандарди. То је довело до деиндустријализује Сједињених Држава са добро познатим последицама по радне људе.

Постојале су друге опције. Студије радничких организација и Истраживачког бироа

Конгреса понудиле су изводљиве алтернативе које су могле користити запосленим људима широм света. Али таква решења су одбачена.

Један од кључних елемената неолибералног напада био је онеспособљавање нападнутих да се бране. Председник Роналд Реган и премијерка Маргарет Тачер започели су неолибералну еру нападама на синдикате, главну полугу одбране радних људи од класног рата који се против њих води. Реган и Тачер омогућили су корпоративне нападе на рад који су често били нелегални.

Примарна одбрана од класног рата је образована, информисана јавност. Јавно образовање је било под снажним нападом током неолибералне ере. Поред знатног смањивања средстава, фаворизовани су модели образовања јефтине и лако доступне радне снаге који поткопавају критичко размишљање и истраживање. Најбоље је имати пасивну, послушну и атомизовану популацију, чак и ако је бесна и огорчена, па самим тим је лак плен за демагоге

К.Ј. П - Чули смо у безброј наврата и од политичких стручњака и од утицајних академика да је демократија у опадању. Истражвачка јединица часописа Економист је почетком 2022. изнела тврдњу да само 6,4 посто светске популације ужива „пуну демократију“, иако није јасно како сестринска компанија конзервативног недељника Економист разуме право значење и контекст појма „пуна демократија“. Како год било, мислим да се сви можемо сложити да постоји неколико кључних индикатора који указују на нефункционисања демократије у 21. веку. Али, зар перцепција кризе демократије не постоји толико дуго колико и сама модерна демократија? Штавише, зар није такође случај да се општа прича о кризи демократије односи искључиво на концепт либералне демократије, која је све само не аутентична демократија?

Н.Ч. - Шта је заправо криза демократије? Појам је познат. Био је то, на пример, наслов прве публикације Трилатералне комисије, либералних научника из Европе, Јапана и САД. Поред тога постојао је и Павлов меморандум који је наговестио неолиберални напад. Меморандум је био тврдолинијашки програм намењен пословном свету док су трилатералисти чинили мекшу струју.

Аутор Меморандума био је судија Луи Павил. Он је позвао пословни свет да искористи своју моћ како би одговорио на оно што је он сматрао да преставља велики напад на крупни бизнис. Порука је била јасна - покренути оштар класни рат и окончати „време

невоља, (стандардни израз за активизам 1960-их, који је у великој мери цивилизовао друштво).

Попут Павила, и трилатералисти су били забринути због „времена невоља“. Према њима узрок кризе демократије био је активизам из 60-их који је доносио превише демократије. Све врсте група су позивале на већа права: млади, стари, жене, радници, фармери... Посебну забринутост изазивао је неуспех институција одговорних „за индоктринацију младих“ - школа и универзитета, што је узроковало „неприхватљиво понашање младих“. Превише демократије, према трилатералистима, оптеретило је државу захтевима који нису могли бити испуњени и зато је дошло до кризе демократије.

Решење које се нуди је : „више умерености у демократији“. Другим речима, повратак пасивности и послушности како би демократија цветала. Тај концепт демократије има дубоке корене, сеже до очеве оснивача и Британије пре њих, а оживљен у великим радовима о демократској теорији мислилаца из двадесетог века. Најпознатији припадници те школе су: Волтер Липман, најистакнутији јавни интелектуалац; Едвард Бернајс, гуру огромне индустрије односа са јавношћу; Харолд Ласвел, један од оснивача модерне политичке науке Рајнхолд Нибур, познат као теолог либералног естаблишмента.

Сви су они били добри либерали попут Вилсона, Ф.Д. Рузвелта и Џона Кенедија. Сви су се сложили са очевима оснивачима да је демократија опасност коју треба избећи. Да би демократија у нашој земљи правилно функционисала обични Американци треба да буду сведени на гласаче који на изборима бирају некога кога им нуде „одговорни људи“. Они треба да буду „гледаоци, а не учесници“, контролисани употребом „неопходних илузија“ и „емоцијама набијеним поједностављивањима“, што је Липман назвао „производњом пристанка“ - примарном вештином демократије.

Задовољавање ових услова представљало би „пуну демократију“, како се концепт схвата унутар либерално-демократске теорије. Други могу имати другачије погледе, али они су део проблема, а не решење, да парафразирам Регана.

Да се вратимо на забринутост због опадања демократије - чак и пуна демократија у овом смислу је у опадању у својим традиционалним центрима. У Европи, расистичка „нелиберална демократија“ премијера Виктора Орбана у Мађарској забрињава Европску унију, заједно са пољском владајућом странком Право и правда и другима који деле

њихове дубоко ауторитарне тенденције.

Недавно је Орбан био домаћин конференције екстремно десничарских покрета у Европи, од којих су неки били неофашистичког порекла. Амерички Национални конзервативни политички акциони комитет (НКАПК), кључни део данашње Републиканске партије учествовао је у раду конференције. Главно излагање имао је Доналд Трамп, а у свом маниру говорио је и Такер Карлсон.

Убрзо након тога, НКПАК је одржао конференцију у Даласу (Тексас). Главни говорник био је Орбан, хваљен као водећи заступник ауторитарног белог хришћанског национализма.

Не ради се о смешним стварима. И на нивоу држава и на националном нивоу у САД, данашња Републиканска партија, која је напустила своју претходну улогу аутентичне парламентарне странке, тражи начине да стекне трајну политичку контролу као мањинска организација, посвећена нелибералној демократији Орбановог стила. Њен вођа, Трамп, није крио своје планове да замени нестраначку државну службу, која је темељ сваке модерне демократије, именованим лојалистима; да спречи предавање америчке историје на било који минимално озбиљан начин, и да оконча остатке више него ограничене формалне демократије.

У најмоћнијој држави у људској историји, са дугом, мешовитом, понекад прогресивном демократском традицијом, то нису мале ствари.

К.Ј.П - Чини се да земље на периферији глобалног система покушавају да се отргну утицају Вашингтона и да се све више позивају на нови светски поредак. На пример, чак и Саудијска Арабија, следећи Иран, тежи да се придружи безбедносном блоку Кине и Русије. Које су импликације овог престројавања у глобалним односима и колико је вероватно да ће Вашингтон настојати да заустави овај процес ?

Н. Ч - У марту се Саудијска Арабија придружила Шангајској организацији за сарадњу. Убрзо након тога то је учинио и други блискоисточни нафтни тешкаш, Уједињени Арапски Емирати, који су већ постали чвориште кинеског поморског пута свиле, који се протеже од Калкуте у источној Индији преко Црвеног мора и даље до Европе. Овај

Пише: Ноам Чомски
недеља, 25 јун 2023 12:17

развој догађаја уследио је након што је Кина посредовала у договору између Ирана и Саудијске Арабије, дотадашњих љутих непријатеља, и на тај начин ометала напоре САД да изолују и свргну режим у Техеран. Вашингтон тврди да није забринут, али у то је тешко веровати.

Од открића изузетних резерви нафте у Саудијској Арабији 1938. контрола те земље спадала је у најважније приоритете Сједињених Држава. Њено кретање ка независности — и још горе, ка растућој кинеској економској сфери - изазива дубоку забринутост међу доносиоцима одлука у Вашингтону..То је још један велики корак ка мултиполарном поретку који је анатема за САД.

До сада, САД нису осмислиле ефикасну тактику да се супротставе овим снажним тенденцијама у међународним односима које имају много узрока — укључујући самоуништење америчког друштва и политичког живота.

К.Ј.П - Организовани пословни интереси су имали одлучујући утицај на спољну политику САД у последња два века. Међутим, данас се износе аргументи да је дошло до слабљења пословне хегемоније над америчком спољном политиком, а Кина се нуди као доказ да Вашингтон више не слуша бизнис. Али зар није и даље тачно да капиталистичка држава, иако увек ради у корист општих интереса пословног естаблишмента, поседује и одређени степен независности и да други фактори имају утицаја када је у питању утврђивање и спровођење спољне политике? Чини ми се да је спољна политика САД према Куби, на пример, доказ релативне аутономије државе од економских интереса капиталистичких класа.

Н. Ч - Можда је карикатура описати капиталистичку државу као извршни комитет владајуће класе, али то је карикатура нечега што постоји већ дуго времена. Можемо се поново присетити описа Адама Смита о раним данима капиталистичког империјализма, када су „господари човечанства“ који су поседовали економију Енглеске били „главни архитекти“ државне политике и обезбеђивали да се њихови сопствени интереси задовоље, без обзира колико су тешке последице по друге. Други су били народ Енглеске, али много више жртве „дивље неправде“ господара, посебно у Индији у раним данима када је Енглеска уништила оно што је тада, заједно са Кином, било најбогатије друштво на свету, док је краља њену напреднију технологију.

Неки принципи глобалног поретка имају дугу историју.

Једна од водећих доктрина је да САД неће толерисати оно што су званичници Стејт департмента назвали „филозофијом новог национализма“, која обухвата „политике осмишљене да доведу до шире расподеле богатства и подизања животног стандарда маса“ заједно са погубном идејом „да први корисници експлоатације ресурса једне земље буду људи те земље“. Они то заисту нису. Први корисници су класа инвеститора, првенствено из САД.

Пре осамдесет година чинило се да ће свет коначно изаћи из беде Велике депресије и фашистичких страхота. Талас радикалне демократије проширио се већим делом света, са надом у праведнији и хуманији глобални поредак. Најранији императиви за САД и њиховог британског млађег партнера били су да блокирају ове тежње и да обнове традиционални поредак, укључујући фашистичке колаборационисте, прво у Грчкој (са огромним насиљем) и Италији, затим широм западне Европе, потом у Азији. Русија је играла сличну улогу у својим ограниченијим доменама.

Док Смитови господари човечанства прилично генерално обезбеђују да државна политика служи њиховим непосредним интересима, постоје изузеци који дају добар увид у креирање политике. Управо смо разговарали о једном: Куби. Није само свет тај који се оштро противи политици санкција којих се мора придржавати. Исто важи и за моћне секторе међу господарима, укључујући енергетику, агробизнис, а посебно фармацеутске компаније – они желе да се повежу са напредном индустријом Кубе. Али извршни комитет то забрањује. Парохијални интереси бизниса су надјачани дугорочним интересом спречавања „успешног противљења“ америчкој политици која води порекло од Монроове доктрине, како је Стејт департмент објаснио пре 60 година. Сваки мафијашки дон би разумео о чему се ради.

Други случај је Иран, у коме је 1953. године парламентарна влада настојала да преузме контролу над огромним сопственим нафтним ресурсима, правећи грешку верујући „да би први корисник експлоатације ресурса једне земље требало да буде народ те земље“. Британија, дугогодишњи господар Ирана, више није имала капацитет да спречи такво одступање од доброг поретка, па је затражила помоћ преко океана. САД су збациле иранску владу и инсталирале шахову диктатуру. То су били приви кораци у америчком мучењу народа Ирана које траје без прекида до данас.

Али постојао је проблем. Као део споразума, Вашингтон је захтевао да америчке корпорације преузму 40 одсто британске концесије, али оне нису биле вољне, из краткорочних разлога. То би штетило њиховим односима са Саудијском Арабијом, где је експлоатација ресурса била јефтинија и исплативија. Ајзенхауерова администрација претила је компанијама антимонополским тужбама и оне су се повиновале.

Сукоб између Вашингтона и америчких корпорација траје до данас. Као и у случају Кубе, и Европа и америчке корпорације се снажно противе оштрим америчким санкцијама Ирану, али су принуђене да се повинују и да због тога буду искључене са уносног иранског тржишта. Опет, државни интерес да казни Иран због успешног противљења Америци надјачава парохијалне краткорочне профитне интересе.

Савремена Кина је много значајнији случај. Ни европске ни америчке корпорације нису срећне због посвећености Вашингтона „да успори кинеску стопу иновација“ јер губе приступ богатом кинеском тржишту. Чини се да су америчке корпорације можда пронашле начин да заобиђу ограничења трговине

Савремена Кина је много значајнији случај. Ни европске ни америчке корпорације нису срећне због посвећености Вашингтона „да успори кинеску стопу иновација“ јер губе приступ богатом кинеском тржишту. Чини се да су америчке корпорације можда пронашле начин да заобиђу ограничења трговине. Анализа азијске пословне штампе открила је „снажну повезаност између увоза Вијетнама, Мексика и Индије из Кине и њиховог извоза у Сједињене Државе“, што сугерише да је трговина са Кином једноставно преусмерена.

Иста студија извештава да „удео Кине у међународној трговини стално расте. Њен извоз порастао је за 25 посто од 2018, док је обим извоза индустријских земаља стагнирао. Остаје да се види како ће европска, јапанска и јужнокорејска индустрија реаговати на директиву о напуштању примарног тржишта како би се задовољио циљ САД да спрече развој Кине. Био би то горак ударац, далеко гори од губитка приступа Ирану или, наравно, Куби.

К.Ј. П - Пре више од неколико векова, Имануел Кант је представио своју теорију вечног мира као једини рационалан начин да државе коегзистирају једна са другом. Ипак, вечни мир остаје фатаморганом, недостижан идеал. Да ли је могуће да је светски политички поредак удаљен од националне државе као примарне јединице неопходан предуслов за остварење вечног мира?

Н. Ч - Кант је тврдио да би разум донео вечни мир у бенигном глобалном политичком поретку. Други велики филозоф, Берtrand Расел, видео је ствари прилично другачије када су га питали о изгледима за светски мир: „После векова током којих је Земља произвела безбедне трилобите и лептире, еволуција је напредовала до тачке у којој је створила Нерона, Џингис-кана и Хитлера. Верујем да је то пролазна ноћна мора – доћи ће време када ће Земља поново постати неспособна да одржава живот и мир ће се вратити.”

Не смем да прихватим такво предвиђање. Волео бих да мислим да су људи способни да поступају много боље од онога што је Расел наговестио, чак и ако не постигну Кантов идеал.

Noam Chomsky – Why This Is the Most Dangerous Point in Human History

Свет се налази у најкритичнијем тренутку људске историје

Пише: Ноам Чомски
недеља, 25 јун 2023 12:17

Interview by C.J. Polychroniou, [May 28, 2023](#)

<https://bityl.co/JPHR>

Оригинални интервју је незнатно скраћен. Припремио и превео са енглеског за НСПМ
Мирослав Самарџић